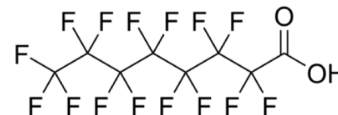

Leren van PFAS

VVM Milieucafé Leren van PFAS 2025 18 sept 2025 - notulen van de discussie

Twee panelleden die geen inleiding gaven stellen zich voor:

Dat is ten eerste aquatisch ecooloog Fons Röttgering van de Unie van Waterschappen. Hij is beleidsadviseur waterkwaliteit. De UvW is een belangenbehartiger van de waterschappen. Zo pleit men nationaal en internationaal voor een totaalverbod op PFAS. Hij heeft een tweewekelijks PFAS-spreekuur, maakt deel uit van kennisnetwerken, en faciliteert onderzoek naar het onderwerp. Annelies den Boer is directeur van Stichting Tegengif, en werkt door middel van bewustwording en mobilisatie aan een gezonde gifvrije generatie. Stichting Tegengif heeft onderzoek gedaan naar PFAS in voedselverpakkingen en in bloed van Nederlanders. Ook voert men mediacampagnes. Daartoe wordt samengewerkt met de gezondheidssector en andere organisaties die zich inzetten voor een gezonde leefomgeving. Verder spant de stichting zich in voor een beter beleid in Nederland en de EU.

Peter Visser merkt op dat er veel aannames zijn. Hoe erg is het nu, en kan op de aannames beleid gebaseerd worden? Henk Jans stelt dat de hele populatie wordt belast, zwangeren, jongere kinderen, en we weten niet wat het op de langere termijn betekent. Populatiestudies bij dieren laten zien dat er effecten zijn. Qua onderzoek bij mensen lopen we echter achter met onderzoek. De reactie is net zo traag als met pesticiden, waarvoor door Rachel Carson in de jaren 60 van de vorige eeuw al werd gewaarschuwd. Wat pesticiden in de leefomgeving voor de gezondheid van mensen betekent, wordt nu pas serieus onderzocht. Zo worden medicijnen ook al lang geloosd en veel te gemakkelijk voorgeschreven. Artsen hebben weinig kennis van de milieueffecten van deze stoffen.

Judith Alkema, (milieuwetenschap en recht) van Ecojustice/Stop Ecocide Netherlands en UU-docent, merkt op dat bewoners vlak bij Chemours zich zorgen maken om de vele kankergevallen in de straat, maar dat direct bewijs ontbreekt. "We gaan maar door met PFAS in het systeem te pompen, waardoor de zorgen onder de burgers toenemen en zich, samen met PFAS, door het land verspreiden".

Annelies de Boer mist de urgentie. Ze wijst op het feit dat PFAS in het lichaam van iedere Nederlander worden gevonden in concentraties boven de gezondheidkundige grenswaarden. Ze zijn officieel erkend als kankerverwekkend in de hoogste categorie. De overheid waarschuwt niet voor niets dat kinderen niet in zeeschuim mogen spelen, dat mensen in de omgeving van Chemours niet uit hun groentetuin mogen eten, en dat landelijk afgeraden wordt eieren van hobbykippen te eten. We weten al veel van PFAS. Het allerbelangrijkste is dat het niet afbreekt. We schepen generaties na ons hiermee op. Eerst dachten we dat TFA onschadelijk was, maar nu blijkt het hoogstwaarschijnlijk schadelijk te zijn voor de voortplanting. Daar wil je het nageslacht niet aan blootstellen.

Voorzitter Marlouce Biemans vraagt Freddy van Hulst om te vertellen hoe Nederland nu in de transitie zit. Volgens Freddy richt de huidige regelgeving zich vooral op bekende risico's van stoffen. We moeten eigenlijk naar een groepsbenadering, waarin niet meer stof voor stof de risicoanalyse plaatsvindt, maar de risico's van hele groepen stoffen worden gekarakteriseerd. Daarnaast hebben we in de EU op papier het voorzorgsprincipe, maar in de praktijk werkt dat anders.

Henk Jans, reagerend op Annelies, wil absoluut alle bekende effecten van PFAS niet bagatelliseren. Maar de vraag, "dokter wordt ik daar nu ziek van", is nog lastig te beantwoorden. Hij pleit wel voor het voorzorgsbeginsel en aanpak van de grootste PFAS bronnen.

Tanja Beentjes (jurist, Stop Ecocide NL) merkt op dat bij het voorzorgsbeginsel ook maatschappelijke aanvaardbaarheid een rol speelt. Dit dient, naast het risico, meer meegewogen te worden. Als wij als maatschappij aangeven dat we een toekomst zonder giftige stoffen willen, dan dient dat ook juridisch te worden meegewogen. Ook dient volgens haar bij belangenafweging het gezondheidsbelang zwaarder meegewogen te worden. Juridisch gezien zijn er meer mogelijkheden. Er wordt te veel gewacht op onderzoek.

Omdat PFAS zich stapelt, noemt Anneke van Veen uit Dordrecht het geen PFAS-crisis maar een ramp in slow motion. Door de onwetendheid van de overheid en onjuiste vergunningen is de PFAS-industrie in Dordrecht in een moeilijke situatie terecht gekomen. Er is een veroordeling voor onrechtmatig handelen. Rechtszaak na rechtszaak wordt gevoerd tegen Chemours. De overheid zou toe moeten geven een fout te hebben gemaakt en deze moeten herstellen. Dit is puur psychologie en onderzoek waard: waarom bedrijfsrendement het blijft winnen van gezondheid. Hoe kan het zijn dat men de gevaren kent en toch door kan gaan? De illegale

lozingen gaan nog steeds voort. Ook ageert Anneke tegen de best-beschikbare-techniek, want dat betekent in de praktijk dat de rentabiliteit van een fabriek voorrang blijft krijgen.

Tom Trouwborst merkt op dat de situatie heel urgent is. De verontreiniging is nu zo hoog dat drinkwaterbedrijven niet meer op een normale manier drinkwater kunnen maken. We komen nu op een kantelpunt, want er komt nu ook economisch gezien veel op de samenleving af. Tom merkt verder op dat de PFAS-problematiek aantoont dat het voorzorgsprincipe niet werkt. Door die persistentie en bioaccumulatie van PFAS krijg je vroeg of laat het probleem op je dak. Het ministerie wil geen voorrang geven aan het voorzorgsprincipe. De industrie zou met een goede evaluatie van de stoffen moeten komen. Het blijft nu dweilen met de kraan open.

Fons Röttgering: “als waterschappen zitten we op één lijn met de drinkwaterbedrijven. We zeggen al jaren dat de kosten die we straks moeten gaan maken voor het saneren van waterbodems (wat nog niet eens kan) veel hoger zullen gaan liggen dan de maatschappelijke baten. Er loopt nu een EU-onderzoek naar de maatschappelijke kosten van PFAS, die enorm schijnen te zijn”.

Chiel Jonker wil ingaan op de vraag hoe te voorkomen dat we weer in de valkuil stappen. “Het draait nu enkel om geld bij de industrie. Daarom boeit volksgezondheid hen ook niet”. Door de verantwoordelijkheid voor stoffenevaluatie bij de industrie te leggen, zoals ook binnen REACH nog steeds het geval is, dan gaat volgens hem het fout. “De industrie weet al tientallen jaren wat ze lozen, maar ze weten hoe ze regels kunnen omzeilen. Het hele systeem deugt niet en het is een kwestie van wachten op de volgende ramp in wording. Voordat een stof op de markt gebracht wordt, moeten we het gewoon goed evalueren. Dat moet de industrie eigenlijk zelf niet doen. Dat zou een onafhankelijk bureau moeten zijn, maar die krijgt het heel erg druk. En die kan ook weer omgekocht worden... Het gaat altijd weer om het geld”.

Tip: zie ook de poster “Ethisch innoveren”: <https://www.vvm.info/activiteit/leren-van-pfas/huize-aarde>

Iksan van der Putte vertelt dat hij in 2010 betrokken was bij een studie die men voor de EU deed naar PFOA. Het middel werd vervolgens direct verboden. De import vanuit met name China ging echter door. Zijn vraag is of na de PFAS-restrictie, mogelijk volgend jaar, ook de import van PFAS-houdende producten vanuit China wordt tegengehouden.

Chiel Jonker twijfelt of de restrictie er wel komt, want alle lidstaten moeten ermee akkoord gaan. Daarnaast blijft er vraag naar dit soort stoffen. De productie gaat dan naar Azië waar de

regels misschien iets minder streng zijn. Omdat de stoffen nooit afbreken en heel mobiel zijn, bereiken ze ook weer Europa. We moeten dus naar een mondiale aanpak.

Judith Alkema stelt dat bedrijven verantwoordelijk gemaakt moeten worden voor de schade die zij veroorzaken. Er is in Nederland een “administratieve afhankelijkheid van het strafrecht.” Dat wil zeggen, dat iets strafbaar is als iets illegaal is gedaan. In Nederland wordt gedrag dat gegund is met een vergunning nooit als illegaal aangemerkt. Dus dat betekent dat er na een gunning nooit gestraft kan worden, en dat de maat om te bepalen of iets wel of niet schadelijk is altijd bij het bestuursorgaan ligt. Het bestuursorgaan heeft echter niet de expertise om te kunnen bepalen of iets wel of niet toegestaan kan worden. Het is een hele lange administratieve weg om een vergunning te veranderen die al gegund is. Zo’n proces duurt jaren en is heel ineffectief. Zo probeert stichting Mobilisation for the Environment (MOB) dat al bij Tata Steel, maar het is moeilijk. In de tussentijd mag de industrie doorgaan met vervuilen. Judith heeft zich, in het kader van Stop Ecocide, ingezet om strafrecht te ontwikkelen bij zeer ernstige milieuschade. Zij pleit ervoor dat een vergunning beëindigd kan worden wanneer vervuiling wordt gepleegd.

Verder spreekt Judith Alkema over een bezwaarschrift van Ecojustice tegen Chemours. Zij zouden TFA illegaal hebben uitgestoten en zijn daarvoor op de vingers getikt. Nu vraagt het bedrijf twee vergunning aan, zowel voor de eerdere, alsook voor toekomstige uitstoot van TFA via de lucht. Ingenieursbureau Witteveen en Bos helpt hen daarbij en zou in een rapport gesteld hebben dat TFA niet op de ZZS-lijst staat, terwijl de stof wel op de lijst van potentiële ZZS staat. Probleem is dat het bestuursorgaan zich op dat rapport baseert. Chiel Jonker bevestigt dat TFA een PFAS is. Hij stelt dat de kwaliteit van dergelijke rapporten soms slecht is. “Het draait altijd om geld. Het is de macht van de industrie”. Judith heeft met haar organisatie een zienswijze ingediend. Half oktober 2025 is er een hoorzitting en nodigt iedereen uit daarheen te gaan.

Anneke van Veen vindt het vreemd dat iets dat jarenlang illegaal is gedaan, alsnog vergund zou worden. Ook gaat DCMR Milieudienst Rijnmond, ondanks dat er een strafrechtelijk onderzoek plaatsvindt, toch met de vergunningaanvrager in zee omdat men uitsluitend naar de toekomst kijkt. Volgens Chiel Jonker zal dit proces zich blijven herhalen, iedere keer als er weer een andere stof boven water komt.

Annelies de Boer stelt dat dit laat zien hoe belangrijk de komende groepsrestrictie is, waarin alle PFAS op basis van persistentie verboden worden. “Inderdaad zijn we er nog niet met een

Europese restrictie, maar daar waar een duidelijke wetgeving komt kan een sneeuwbaaleffect ontstaan”. Denemarken is wat dat betreft een koploper. Daar heeft men twee decennia geleden enkele weekmakers verboden, waarna dat een internationale spin-off heeft gehad. “Inderdaad is het bedrijf Miteni in Italië, dat de ruime omgeving met PFAS sterk heeft vervuild, na veel ophef naar India vertrokken. Dat zal ongetwijfeld weer gebeuren, maar dat moet ons niet weerhouden om maatregelen te nemen”.

Marlouce Biemans vat samen waar wat gedaan kan worden om ons voor de valkuil te behoeden: richt je op de bron; verbiedt stoffen in batches en niet per stof; werk op het vlak van vergunningen en wetgeving, en werk aan betere kennis over de stoffen. Marlouce: “Daarbij is bewustwording heel belangrijk, maar ook dat we allemaal op de overheid vertrouwen. De houding van velen in Nederland is van “als het echt zo slecht is zal de overheid het wel verbieden”, terwijl de Onderzoeksraad voor de Veiligheid concludeert dat normen onvoldoende bescherming voor de volksgezondheid bieden”. Zij vraagt de zaal om aanbevelingen.

Een participant, die werkzaam bij een Omgevingsdienst maar vooral voor zichzelf spreekt, stelt dat we met z’n allen bepalen voor welke belangen de overheid opkomt: de door onszelf gekozen partijen maken de regels waar de bedrijven aan moeten voldoen. “Producten als pesticiden en PFAS hebben een belangrijke functie, en de kennis over de neveneffecten heeft ook de tijd nodig om zich te ontwikkelen”. Hij vraagt zich af op welk moment je op de rem moet trappen.

Chiel Jonker stelt dat wanneer je een organisch molecuul met fluor eraan maakt, dan weet je dat het een onbreekbaar molecuul is. “Dat wist de industrie al 70 jaar geleden. Uit de dossiers blijkt dat 3M en Dupont toen al wisten van de toxiciteit en persistentie van deze middelen. De stof die nu bij Chemours boven komt kent men al 40 jaar. Je moet niet achteraf maar vooraf op de rem trappen door het Safe-by-Design-principe toe te passen. De kennis binnen de organische chemie is daarvoor beschikbaar. Je kunt met de huidige techniek al goed voorspellen wat de toxiciteit van nieuwe moleculen zal zijn. Dan moet de industrie vervolgens zich daar wel aan houden”.

Een andere participant wil als oud consultant opkomen voor het bedrijfsleven. Hij refereert aan het begin van de jaren 80 toen men stelde dat fosfaten de wasmiddelen uit moesten. “De brancheorganisatie verzette zich daar heftig tegen, maar de fabrikanten waren daar wel klaar voor. Maar dan moet de overheid dit wel voorschrijven en er moet een eerlijk speelveld komen.

Die overheid, die we inderdaad zelf hebben gemaakt, heeft zich overal teruggetrokken en laat de controle aan de markt zelf over”.

Chiel Jonker stelt dat de industrie ook een eigen verantwoordelijkheid heeft. “Men wist in de jaren 60-70 al dat deze stoffen zich door het milieu zouden verspreiden en dat ze de placenta van het ongeboren kind zouden penetreren. Iedere medewerker in de industrie zou zich afgevraagd moeten hebben waar men mee bezig was”. Chiel vraagt waarom er een overheid nodig is om hen te corrigeren. “Iedereen in de industrie heeft de verantwoordelijkheid voor de gezondheid van hun eigen gezin, burens, stad en hele samenleving. Het is een kwestie van ethisch handelen”.

Henk Jans merkt op dat we gewoon doorgaan met het gebruik van stoffen die schadelijk zijn voor de gezondheid, en noemt als voorbeeld weekmakers in goedkope laminaatvloeren. “Overal vind je die, en iedereen koopt ze, terwijl er hormoonverstorende verbindingen in zitten”.

Alanya den Boer van de WUR wil pleiten voor het concept circulaire economie. “Zo zijn de niet afbreekbare PFAS niet circulair te noemen. We zijn echter verslaafd aan niet-circulaire producten. Daar hebben we als consument een verantwoordelijkheid, al zijn we onwetend wat voor producten we kopen en of er alternatieven zijn. Wellicht moeten we daarvoor een stukje comfort inleveren”.

Alfons Uijtewaai meldt dat hij een voorbereidend gesprek heeft gehad met Jan Fokkens van RVO en tevens coördinator van het nationale Actieprogramma PFAS. “In Nederland zijn alle bedrijven in alle sectoren, vóór de wetgeving uit, hard bezig met het zoeken naar alternatieven voor PFAS”. Voor de papierbranche is er echter het knelpunt dat de import van verontreinigd karton uit China hergebruik in de weg staat. In veel karton zit gerecycled en met PFAS verontreinigd karton en papier. Om die reden kan oud karton bijvoorbeeld ook niet gebruikt worden als bodemverbeteraar.

Alanya den Boer geeft als voorbeeld de voedselindustrie waar PFAS-houdende producten eenvoudig uit verpakkingsmateriaal geweerd konden worden. Wellicht kunnen andere sectoren daarvan leren.

Hanneke Lestestuiver van het UMCG vraagt waar te beginnen met dweilen. Volgens Chiel Jonker moet eerst de kraan dichtgedraaid worden. Hanneke: wat kan je als ziekenhuis, dat veel spullen inkoopt, dan doen? Rian Ruhl meldt dat het voor een ziekenhuis niet eenvoudig is. “De

transparantie is heel laag. Er is geen verplichting om te melden dat er PFAS of andere gevaarlijke stoffen in producten zitten die ziekenhuizen kopen. Dat zou dringend aangepakt moeten worden. Dat kan je als ziekenhuis niet zelf doen, maar je kunt er wel om vragen”.

Hanneke vraagt of er inkoopcriteria zijn, of dat er een keurmerk is. Volgens Chiel Jonker is dat in ontwikkeling, al is dit een heel lange weg, want we weten niet waar het allemaal in zit. 3M heeft allerlei producten gemaakt en aan anderen verkocht, maar daar staat niet bij of het PFAS zijn. De retail heeft te maken met miljoenen producten zonder te weten of en waar welke PFAS in zitten. Er is gewoon weinig transparantie. Soms, zoals in cosmetica, zijn er wel codes voor stoffen waaruit op te maken valt of het PFAS betreft.

Annelies den Boer stelt dat de zorgsector van sommige producten al wel weet waar PFAS in zitten en dat zijn anesthesiegassen. Dat zijn tevens sterke broeikasgassen. Het blijkt dat intraveneuze PFAS-vrije anesthesie net zo veilig is en zelfs minder bijwerkingen heeft. Door de overgang naar deze IV-anesthesie te maken draagt men ook bij aan de terugdringing van F-gassen. Hetzelfde geldt voor de astma-puffers die een grote bron zijn voor zowel broeikasgas als PFAS-uitstoot. Volgens longartsen kan bij een grote groep gebruikers eenvoudig op poederinhalatoren overgestapt worden. Enkel mensen die niet goed kunnen inhaleren hebben nog drijfgassen nodig. Dus daar kan de sector nu al een enorme impact maken.

Volgens Henk Jans moeten de mensen in de zorgsector zelf inzien dat men moet veranderen. Je hebt voorlopers nodig, en ook een directie die aangeeft dat men een groene instelling wil zijn. Alfons Uijtewaal: dit proces is al breed in de gezondheidssector geland. Zo heeft Jasper Kampman van het UMC Amsterdam daar zijn PhD aan gewijd. Hij heeft een anesthesie-richtlijn sectorbreed geaccepteerd gekregen. In enkele jaren zijn meerdere anesthesie-gassen vrijwel uitgefaseerd. De sector is duidelijk gevoelig voor dit soort argumenten. Juist wegens het feit dat deze gassen in Nederland al voldoende aandacht krijgen, is er vandaag weinig aandacht aan besteed.

Hanneke Lestestuiver wijst erop dat de emissie van microverontreinigingen niet in de Green Deal Zorg zit, op emissie van medicijnen naar het water na. Haar vraag is, hoe komen we van de bestaande PFAS-verontreiniging af? Chiel Jonkers: grond is wel te saneren, maar tegen heel hoge kosten. Hanneke: kunnen we bakstenen maken van vervuilde grond? Anneke van Veen en anderen: je moet de grond weer opvullen en waar haal je schone grond vandaag? Chiel: PFAS uit water verwijderen is nog lastiger.

Peter Visser pleit voor de formulering van beleidsadviezen, ook met het oog op de aanstaande kamerverkiezingen. Hij hoort hier meerdere mogelijke beleidsadviezen, zoals overal waar PFAS in zit moet vermeld worden. Marlouce Biemans stelt voor de emissie van alle persistente chemicaliën te beëindigen. Henk Jans vraagt naar het juridisch kader waarbinnen dit moet gebeuren. Anneke van Veen vindt dat samenleving breed verontwaardiging door moet klinken, anders zal er niets veranderen.

Leontien Laterveer van Stichting Tegengif vindt het onjuist om de verantwoordelijkheid bij de consument te leggen. Ze vraagt of we die niet beter ergens anders kunnen leggen. Ze vraagt verder hoe het denken in transities zich verhoudt tot het begrip van een crisissituatie (juist? was onhoorbaar), omdat daar een heel ander tempo in zit. Volgens Annelies de Boer is er een ramp gaande. Er zijn urgente maatregelen nodig. Die zijn in de maak, maar er is nieuwe druk nodig op de aanstaande regering en de instituties. Daarom hoopt ze dat zo veel mogelijk Nederlanders de PFAS-petitie van stichting Tegengif ondertekenen. Zij willen die overhandigen en politieke partijen bij de discussie betrekken. Nu is er de kans om PFAS te gaan verbieden. “De Unie van Waterschappen heeft een gezamenlijke oproep gedaan. Een grote groep artsen heeft een oproep gedaan. Het zou ook mooi zijn wanneer ook alle universiteiten een brandbrief sturen aan politieke partijen waarom zij vinden dat PFAS nu verboden moet worden”. Anneke van Veen merkt op dat de natuursector zich helemaal nog niet over de thematiek heeft uitgelaten.

Als reactie op de vraag van Henk Jans over het juridische kader, merkt Tanja Beentjes op dat er nu een Omgevingswet is, waarin een gezonde leefomgeving meer aandacht krijgt. “In principe ligt gezondheid bij de gemeente. Dat betekent ook dat we moeten zien hoe we lokaal de regie kunnen pakken. We zien dat het Europees heel langzaam gaat”.

“Zie ook met gewasbeschermingsmiddelen; het lijkt alsof je niets kunt doen. Maar toelating van pesticiden is iets anders dan inrichting van de ruimtelijke omgeving. De gemeente moet nu bij haar indeling de gezondheid van de inwoners waarborgen”. Zij is zelf afgestudeerd op aanvullende maatregelen van de gemeente om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de sierteelt te beperken. Sierteelt is wel een luxeproduct, dus de gemeente kan daardoor gemakkelijker bepalen of ze dat risico voor hun inwoners willen nemen. Ze vraagt zich af of PFAS in pesticiden een extra argument is om het gebruik van deze middelen sneller te beperken.

Tom Trouwborst stelt dat dergelijke besluiten op nationaal niveau worden genomen. Het probleem is dat er in die commissies geen deskundigen meer zitten die dat tegen kunnen houden.

Een andere participant stelt dat voor elk verbod er alternatieven zullen moeten zijn. Dit proces is in gang gezet, zoals ook in de poster van Didi Ubels te zien is. De vraag is of er geen discussie is in de landen waar deze middelen worden geproduceerd. Henk Jans verwacht dat de effecten daar veel groter zijn dan hier. Volgens Chiel Jonker en anderen is de snelheid van deze verandering afhankelijk van hoe essentieel de producten zijn. Zo is spray voor schoenen niet echt nodig. We kunnen makkelijk zonder heleboel van deze producten, zoals we dat enkele tientallen jaren terug konden. Er wordt vanuit de aanwezigen gesteld dat we verslaafd zijn geraakt aan deze luxe-producten. Een heleboel van deze producten zijn heel goedkoop gemaakt en worden massaal aangeschaft. Opgemerkt wordt dat als je aan mensen vraagt wat echt nodig is, dat je daar duizenden antwoorden op krijgt. Geconcludeerd wordt dat je daarvoor bestuurders met durf voor nodig hebt.

Tip: zie posters [Regrettable substitution of PFAS](https://www.vvm.info/activiteit/leren-van-pfas/didi-ubels), <https://www.vvm.info/activiteit/leren-van-pfas/didi-ubels> en [bio-based alternatives for PFAS in textiles](https://www.vvm.info/activiteit/leren-van-pfas/sara-khong), <https://www.vvm.info/activiteit/leren-van-pfas/sara-khong>

Marlouce Biemans vraagt Alfons Uijtewaal de discussie kernachtig samen te vatten. “Vanavond waren we met z’n allen niet te positief of negatief, maar realistisch. Er moeten duidelijk spijkers met koppen geslagen worden. Transparantie staat in het proces centraal. We zagen in de gezondheidssector dat veranderingen ook zonder wetgeving kunnen plaatsvinden”. Hij geeft het voorbeeld van Noorwegen waar de tandartsen amalgaam hebben uitgefaseerd, en toen dat succesvol bleek de overheid besloot het ook wettelijk te regelen. Volgens RVO is de industrie bezig PFAS uit te faseren. “Ook daarbij is transparantie nodig. Iedere sector kan laten zien wat men op dit vlak doet”.

Alfons: “Technische oplossingen zijn er mogelijk wel, maar er is ook een belangrijk gedragsaspect”. Stichting Huize Aarde heeft daartoe voor vervolgonderzoek rond het thema PFAS 70 onderzoeksvragen geformuleerd voor 14 disciplines, waaronder psychologie, sociologie en rechten. Zo zou onderzocht kunnen worden hoe de kosten die we als samenleving voor PFAS betalen en nog moeten betalen in de rijksbegroting zichtbaar gemaakt kunnen worden. “De macht die de industrie heeft op de overheid (Europese Commissie en Europees Parlement) is enorm, maar dat is al in kaart gebracht”. Alfons wenst een stap verder

te gaan, door de vraag te stellen waarom we gevaren als PFAS collectief negeren. Ook andere disciplines kunnen hier een bijdrage aan leveren. “Psychologen hebben zich uitgeleend om ons te stimuleren meer te consumeren, maar ze kunnen ons ook helpen bij een meer duurzame ontwikkeling, toepassing en vermarkting van producten. Ook kan juridisch onderzocht worden of investeerders meer verantwoordelijk gemaakt kunnen worden”. Annelies de Boer merkt op dat investeerders vorig jaar al een oproep hebben gedaan aan collega’s om alleen nog duurzamer te investeren.

Henk Jans mist een discipline uit de gepresenteerde lijst, en dat is de voedingsleer. Voeding is de grootste bron van PFAS-blootstelling. “Inspanning voor schoon voedsel dient onder meer samen te gaan met de inspanning voor minder bewerkt voedsel”.

Alfons stelt dat we de gedragswetenschappen nodig hebben om de stap naar overheden en anderen te maken en om de transitie daarmee vooruit te helpen. “Om effectief te kunnen adviseren moeten we de onderlinge processen wel leren begrijpen”.

Alfons: “voor deze onderzoeksvragen worden op meerdere universiteiten studenten gezocht. Ook universiteiten in België worden daarbij betrokken. Daar is men zich mogelijk nog meer bewust van PFAS. Leren van PFAS gaat door tot en met 2027. Meer organisaties kunnen zich daarbij aansluiten”.

Marlouce Biemans vraagt wie al deze kennis bundelt en verder brengt.

Judith Alkema vraagt hoe jonge mensen die met deze shit moeten leven meer bij de besluitvorming betrokken kunnen worden. We zien nu hoe 50-plussers aan de touwtjes trekken, terwijl de jongeren aan de kant een beetje lopen schreeuwen. Het zijn zij die de problemen niet hebben veroorzaakt, maar er wel mee moeten leven. Het is belangrijk dat jongeren anders naar het systeem leren kijken om zaken te kunnen veranderen.

Een participant stelt voor naar de verkiezingsprogramma’s te kijken. Daarin zie je dat sommige partijen de PFAS problematiek benoemen en anderen het totaal negeren.

Henk Jans vraagt zich af welke jongere weet wat PFAS is. Communicatie is dus ook een belangrijk onderzoeksaspect.

Marlouce rond de bijeenkomst af, dankt alle aanwezigen en hoopt elkaar weer te ontmoeten tijdens een volgend milieucafé over het onderwerp

/ university of
groningen

WAGENINGEN UR
For quality of life